

YMPÄRISTÖVALIOKUNNAN LAUSUNTO 19/2004 vp

Hallituksen esitys laiksi Suomen talousvyöhykkeestä ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Ulkoasiainvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 27 päivänä huhtikuuta 2004 lähettäessään hallituksen esityksen laiksi Suomen talousvyöhykkeestä ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 53/2004 vp) valmistelevasti käsiteltäväksi ulkoasiainvaliokuntaan samalla määrännyt, että ympäristövaliokunnan on annettava asiasta lausunto ulkoasiainvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- lainsäädäntöneuvos Sari Mäkelä, ulkoasiainministeriö
- lainsäädäntöjohtaja Jan Törnqvist, oikeusministeriö
- vanhempi hallitussihteeri Ritva Torvinen, maa- ja metsätalousministeriö
- hallitusneuvos Minna Kivimäki, liikenne- ja viestintäministeriö
- neuvotteleva virkamies Tuomas Kuokkanen, ympäristöministeriö
- pääsihteeri Timo Tanninen, WWF Finland.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki Suomen talousvyöhykkeestä. Talousvyöhyke muodostuisi Suomen aluevesiin välittömästi liittyvästä merialueesta, jonka ulkorajoista on sovittu asianomaisten valtioiden kanssa, ja se korvaisi nykyisen kalastusvyöhykkeen ja mannerjalustan. Talousvyöhykkeellä Suomi käyttäisi pääasiassa samoja oikeuksia kuin nykyisin kalastusvyöhykkeellä ja mannerjalustalla. Näiden oikeuksien lisäksi Suomella olisi kuitenkin oikeus myös muuhun talousvyöhykealueen taloudelliseen hyödyntämiseen ja tutkimiseen.

Lisäksi Suomella olisi talousvyöhykkeellä kansainvälisen oikeuden mukainen lainkäyttövalta meriympäristön suojelussa ja talousvyö-

hykkeellä harjoitettavassa meritieteellisessä tutkimuksessa. Suomella olisi talousvyöhykkeellä myös yksinomainen oikeus rakentaa ja käyttää sekä antaa lupa rakentaa ja käyttää teko-saaria sekä eräitä muita laitteita ja rakennelmia samoin kuin säännellä niiden rakentamista ja käyttöä.

Esitykseen sisältyvät lisäksi ehdotukset Suomen talousvyöhykettä koskevaan lakiin liittyvien 14 lain muuttamisesta. Suomen kalastusvyöhykkeestä annettu laki ja mannermaajalustalaki ehdotetaan kumottaviksi. Ehdotetut lait ovat tarkoitettut tulemaan voimaan kahden kuukauden kuluttua niiden hyväksymisestä ja vahvistamisesta.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Talousvyöhyke ympäristönsuojelun kannalta

Hallituksen esityksessä mainituista syistä ja saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää lakiesitystä tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena ja puoltaa hallituksen esitykseen sisältyvien lakiehdotusten hyväksymistä.

Ympäristövaliokunta on tarkastellut hallituksen esitystä toimialansa kannalta ja katsoo, että talousvyöhykkeen perustaminen on yksi keskeisistä lainsäädännöllisistä toimenpiteistä Itämeren suojelun ja merenkulun turvallisuuden parantamiseksi. Talousvyöhykkeen perustamisella Suomi voi ulottaa lainkäyttövaltansa meriympäristön suojelussa aluevesiensä ulkopuolelle YK:n merioikeusyleissopimuksen mahdollistamissa puitteissa. Talousvyöhykkeen perustaminen vahvistaa siten Suomen mahdollisuuksia ryhtyä meriympäristön suojelua koskeviin toimiin. Mahdollisuus tehokkaamman alusliikenteen valvonnan toteuttamiseen vähentää tahallisten pilssivesipäästöjen laskemista mereen, kun Suomen viranomaiset saavat valtuudet toimia myös talousvyöhykkeellä.

Talousvyöhykelakiehdotuksen mukaan talousvyöhykkeellä sovellettaisiin keskeisiä ympäristölakeja. Alueella toteutettavan hankkeen ympäristövaikutukset tulisi selvittää ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetun lain (468/1994) mukaisesti ja hankkeelle tulisi myös hakea lupa ympäristönsuojelulain (86/2000) tai vesilain (264/1961) säännösten mukaisesti. Talousvyöhykkeellä harjoitettavaa toimintaa koskisivat ympäristönsuojelulain päästökiellot ja -rajoitukset. Lisäksi jätelain (1072/1993) jätteen polttamiskielto ulotettaisiin talousvyöhykkeelle.

Myös luonnonsuojelumääräyksiä voitaisiin soveltaa osittain talousvyöhykkeellä. Ehdotuksen mukaisella luonnonsuojelulain (1096/1996) eliölaajien suojelua koskevien säännösten ulottamisella talousvyöhykkeelle on saadun selvityksen mukaan käytännön merkitystä muun muassa

merilinnuston suojelun kannalta. Talousvyöhykkeelle olisi myös mahdollista perustaa luonnonsuojelulain mukaisia muita luonnonsuojelualueita kuin kansallis- tai luonnonpuistoja.

Luonnonsuojelulain lisäksi valaiden ja arktisten hylkeiden suojelusta annetun lain 3 §:n 1 momentin muutoksella valaiden rauhoittamista koskevaa määräystä sovellettaisiin myös talousvyöhykkeellä. Rauhoituksen ulottaminen talousvyöhykkeelle saattaa olla tarpeen erityisesti pyöriäisten suojelemiseksi.

Ehdotuksen mukaan kumottavaksi ehdotettavia mannermaajalustalakeja (149/1965) ja Suomen kalastusvyöhykkeestä annettua lakia (839/1974) vastaavat oikeudet vesialueen sekä merenpohjan ja sen sisustan elollisten ja elottomien luonnonvarojen tutkimiseen, hyödyntämiseen, säilyttämiseen ja hoitamiseen säilyisivät ennallaan. Luonnonvaroihin kohdistuvien oikeuksien lisäksi Suomella on ehdotuksen mukaisesti talousvyöhykkeellään yksinoikeus muuhun alueen taloudelliseen hyödyntämiseen, kuten energian tuottamiseen aaltojen, merivirtojen tai tuulien avulla. Lisäksi alueella olisi oikeus rakentaa ja käyttää tekosaaria ja eräitä muita rakennelmia ja laitteita. Suostumuksen alueen tai sen elottomien luonnonvarojen hyödyntämiseen tai siihen tähtäävään tutkimukseen taikka rakentamiseen myöntäisi valtioneuvosto. Ympäristövaliokunta katsoo, että luonnonvarojen hyödyntämistä koskevaa oikeutta tulisi käyttää pidättyvästi.

Ympäristövaliokunnan huomiota on lisäksi kiinnitetty siihen, että hallituksen esitykseen ei sisälly metsästyslain osalta kalastuslakiehdotusta vastaavaa, lähinnä tulliviranomaisten valvontavaltaa koskevaa ehdotusta toimivallan ulottamisesta talousvyöhykkeelle. Tullin valvontatoimivalta olisi metsästyslain osalta kalastuslakia suppeampi. Tämä saattaisi saadun selvityksen mukaan johtaa tietyissä tilanteissa epäjohtonmukaisuuksiin tullin harjoittaessa valvontatehtäviään. Ympäristövaliokunta kiinnittää ulkoasiainvaliokunnan huomiota siihen, että tar-

vittava muutos olisi mahdollista tehdä metsästyslain 88 §:n 1 momenttia täydentämällä.

Aluksista aiheutuvan vesien pilaantumisen ehkäisemisen tehostaminen

Hallituksen esitykseen sisältyy tärkeä ehdotus aluksista aiheutuvan vesien pilaantumisen ehkäisemisestä annetun lain (300/1979, alusjätelaki) muuttamisesta. Alusjätelain päästökiellot perustuvat alusten aiheuttaman meren pilaantumisen ehkäisemisestä tehtyyn vuoden 1973 yleissopimukseen liittyvään vuoden 1978 pöytäkirjaan (ns. Marpol 73/78 -yleissopimus). Esityksessä ehdotetaan päästökieltojen laajentamista koskemaan myös perustettavaa talousvyöhykettä.

Lisäksi alusjätelakiin sisällytettäisiin säännökset viranomaisten täytäntöönpanovallasta talousvyöhykkeellä sellaisten ulkomaisten alusten suhteen, jotka ovat rikkoneet aineellista alusjätelainsäädäntöä. Täytäntöönpanovaltuudet koskisivat ulkomaista alusta, joka purjehtii Suomen aluemerellä tai talousvyöhykkeellä ja jolta epäillään rikotun alusjätelainsäädäntöä talousvyöhykkeellä, sekä ulkomaista alusta, joka purjehtii talousvyöhykkeellä ja jolta epäillään rikotun alusjätelainsäädäntöä aluemerellä ennen saapumista talousvyöhykkeelle.

Valvontaviranomaisille annettavat oikeudet vaatia alukselta tietoja ja tarkastaa alus ovat valiokunnan mielestä tarpeelliset ja tarkoituksenmukaiset, jotta ympäristövahingon aiheutumisen voitaisiin estää.

Eräissä tilanteissa valvontaviranomaisilla olisi myös oikeus pysäyttää alus. Esitykseen sisältyy ehdotus Suomen rikosoikeuden soveltamisalan laajentamisesta tiettyihin talousvyöhykkeellä tehtyihin tekoihin, mikä mahdollistaa ulkomaisista aluksista tapahtuviin öljypäästöihin puuttumisen myös rikosoikeudellisin keinoin merioikeusyleissopimuksen sallimissa puitteissa.

Merioikeusyleissopimus sisältää kuitenkin tiettyjä rajoituksia ulkomaisiin aluksiin kohdistettavien oikeudellisten toimien osalta. Rajoitusten ja järjestelmän tehottomuuden vuoksi kuvat-

tujen oikeuksien käyttö voi jäädä käytännössä vähäiseksi. Myös Suomen vesialueella laittomiin öljypäästöihin nykyisin sovellettavaa rikosoikeudellista seuraamusjärjestelmää on pidetty tehottomana, sillä syytteitä on nostettu melko harvoin eivätkä tuomitut sakot ole käytännössä olleet kovin suuria. Toimivallan ulottaminen talousvyöhykkeelle ei poista tätä perusongelmaa.

Oikeusministeriön asettamassa työryhmässä (Öljypäästömaksutyöryhmän mietintö 28.5.2004) on valmisteltu hallinnollista öljypäästömaksua koskeva lakiehdotus. Öljypäästömaksu koskisi Suomen vesialueen lisäksi talousvyöhykettä. Menettely olisi yksinkertainen ja nopea. Öljypäästömaksun määräksi rajavartioliaitos. Maksun määrääminen ei edellyttäisi sen selvittämistä, kuka päästön laivalla aiheutti ja toimiko hän tahallaan vai huolimattomasti. Varmaa näyttöä olisi kuitenkin oltava siitä, että päästö on peräisin tietyltä alukselta. Öljypäästömaksu täydentäisi rikosoikeudellista järjestelmää.

Valiokunta toteaa, että Suomenlahden öljy- ja kemikaalikuljetusten määrä on kaksinkertaistunut vuosina 1995—2000. Vuonna 2003 määrä oli jo yli kolminkertainen vuoteen 1995 verrattuna. Kuljetettavat määrät ovat nyt noin 78 miljoonaa tonnia vuodessa. Vuonna 2005 öljy- ja kemikaalikuljetusten oletetaan ylittävän 100 miljoonan tonnin rajan. Öljykuljetusten lisäksi myös muu meriliikenne on huomattavasti vilkkaampaa kuin aikaisemmin. Tähänastisista toimista huolimatta tahallisia öljypäästöjä ei ole saatu vähenemään, vaan niitä on arvioiden mukaan koko Itämeren alueella tuhansia vuosittain. Valiokunta pitää siksi erittäin tärkeänä hallinnollista öljypäästömaksua koskevan lakiesityksen antamista eduskunnalle mahdollisimman pian.

Lausunto

Edellä olevan perusteella ympäristövaliokunta esittää lausuntonaan,

että valiokunta pitää erittäin tärkeänä sitä, että valtioneuvosto jatkaa aktiivisia toimiaan Suomenlahden ja Itäme-

YmVL 19/2004 vp — HE 53/2004 vp

*ren ympäristönsuojelun ja meriturvalli-
suuden edistämiseksi, ja*

*että ulkoasiainvaliokunta ottaa muu-
toinkin huomioon, mitä tässä lausun-
nossa on esitetty.*

Helsingissä 4 päivänä kesäkuuta 2004

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Pentti Tiusanen /vas	Säde Tahvanainen /sd
vpj.	Satu Hassi /vihr (osittain)	Satu Taiveaho /sd
	Rakel Hiltunen /sd	Unto Valpas /vas
	Tuomo Hänninen /kesk	Pia Viitanen /sd
	Antti Kaikkonen /kesk	vjäs. Mikko Kuoppa /vas
	Inkeri Kerola /kesk	Esa Lahtela /sd.
	Mikaela Nylander /r	

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marja Ekroos.